א) [ר"ה ד: וש"נ], ב) חולין ה: הוריות ב. יא: [שבת סט. שבועות כו:], ג) עירובין ד. סוכה ה:, ד) [שלש תיבות הללו נראין מיותרין וכ"מ מפרש"י ד"ה ה"ג וכו' אלא הכי קאמר שיעורין וכו'], ה) שבת קד. מגילה ג: [תמורה טז.], ו) [זבחים לה: חולין נב: קה. בכורות ל: ערכין כו:], ז) [וע"ע תוס' עירובין ד: ד"ה הלכתא וכסוכה ו. ד"ה אלא הלכתא], ח) [שייך לעיל קודם ד"ה עונשין],

תורה אור השלם

1. כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ: ויקרא כג כט
2. מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא: ויקרא יא לד
3. אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת יְיָ אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם: ויקרא ד כב
4. אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי: ויקרא כז לד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מאי ראיה כו' דהאי מהאי דמה פירש ביום הכפורים במשנה להודיעו יותר שהטעם משום דשינה הכתוב הוא משלא פירשו כצ"ל: (ב) ד"ה דאי מהתם כו' ושינו חכמים בשיעורו אמור כו' דאשר יאכל שינוי משמעו להו כצ"ל ותיבת משמעו נמחק:

תוס' ישנים

שייך לעמוד קודם

כל השיעורין בכזית חוץ מטומאת אוכלין כו'. לפי' רש"י שרגיל לפרש דלטמא אחרים, מיירי נמי הכא לטמא אחרים. ולפירוש רשב"ם ורבינו יעקב דמיירי בטומאת עצמן, מיירי נמי הכא לטומאת עצמן. וכל מעשה תקפסת ובגורסת פי' בשבת פרק המצניע [צא, א] ובפסחים פרק אלו עוברין [מו, א]. שאין בית הבליעה מחזקת יותר מביצת תרנגולת. הקשה ריב"ם דאמרינן בכריתות פרק אמרו לו [יד, ב] גבי יש אוכל אכילה אחת כו' שאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים, ולא כן לכל היותר אינו מחזיק ג' [זיתים], ואילו בעירובין פרק חלון [פ, ב] בן קאמר ולמ"ד ... הוו י"ח גרוגרות, ובפרק כיצד משתתפין [שם פב, ב] קאמר ר' שמעון (דמשמע) [במשנה] לשיעור שתי סעודות לעירוב הוו שתי ידות ככר מג' לקב, ואותו ככר הוי ח' ביצים שנקבן הוא כ"ד ביצים ושני שלישי הככר הם ה' ביצים ושליש אין מחזיקין לכל היותר אלא ט"ו זיתים ג' לכל ביצה ולא כן לא יהיה שתי סעודות של חמש ביצים ושליש יותר

מעו"ז זיתים לכל היותר, ובפרק חלון קאמר י"ח גרוגרות, [ו]בט"ז סגי, וגרוגרת גדולה מכזית כדאמרינן בפרק המצניע [שבת צא, א] גבי זרק (לבית שמאי) [כזית תרומה לבית טמאה] כו', וקאמר [אי] לענין שבת כגרוגרת בעינן אי לענין טומאה כביצה בעינן. ואומר רבינו יצחק דבעירובין מיירי בגרוגרות שהן בלא גרעין ועל ידי כך נמעכות ונדרסות בבת אחת יותר מג' זיתים או שנים שהן עם הגרעין. ואין נראה לרבינו דהא הא דקאמר אין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים בבשר קאמר ליה בכריתות שהיא רכה הרבה (ונראה) [ונוחה] לאכול, ועוד דגרוגרת בפרק המצניע נמי היא בלא גרעינתה, מיהו יכול לומר דהני גרוגרות דפרק המצניע [לא] הוו נמעכות ונדרסות. ורבינו מתרץ דולא הך (ניחא) [מתני'] די"ח גרוגרות לא מיתוקמא כרבי שמעון, דלת"ק (דקאמר) [דקיימא] לן כוותיה בכביצה ליטמא טומאת אוכלין, (ו)הייינו משום דלא אשכחן דפליג עליה בפרק כיצד משתתפין אלא רבי יוחנן בן ברוקה, אבל כולהו תנאי דהתם אולי בשיטתיה התם כבריית', אבל מכל מקום (משיעור) [בשיעור] מזון שתי סעודות לא קיימא לן כוותיה, אלא סבירא ליה למתניתין דחלון דאמר י"ח גרוגרות כר"מ או כרבי יהודה דכיצד משתתפין, ורב יהודה דאמר התם תרתי ריפתא איכוורייתא, חדא שיעורא הוא. מ"ר. וקשה לי על זה דאם כן הוה ליה לתלמודא לפרושי בהדיא דלא פליגי דלאו ודאי מר שיעורא הוא. ונראה לי דעיקר דהסתיא דחלון מיירי בשיתוף כמו שפי' שם רבינו שמואל, ומיירי בשאר פירות דהוי מזון שתי סעודות בלא תוכל שיעור גדול כל כך לכמון שתי סעודות. אמר ר' יוחנן שיעורין ועונשין הלכה למשה מסיני עונשין מיכתב כתיבי. (גרס רש"י). אבל בספרים היה כתוב שיעורין מיכתב כתיבי ...

גמרא

[א]כל השיעורין כולן בכזית חוץ מטומאת אוכלין ששינה הכתוב במשמען ושינו חכמים בשיעורן וראיה לדבר יוה"כ מאי שינה הכתוב במשמעו [1]מלא תעונה ומאי שינו חכמים בשיעוריה ככותבת ומאי ראיה לדבר יוה"כ דאי מהתם הוה אמינא אורחא דקרא הוא [ב]טומאת אוכלין כביצה מנלן א"ר אבהו א"ר אלעזר דאמר קרא [2]מכל האוכל אשר יאכל אוכל הבא מחמת אוכל ואיזה זה ביצת תרנגולת ואימא גדי מחוסר שחיטה ואימא בן פקועה טעון קריעה ואימא ביצת בר יוכני [ח]תפסת מרובה לא תפסת תפסת מועט תפסת ואימא ביעתא דציפורתא דזוטר טובא רבי אבהו דידיה אמר מכל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה אוכלו בבת אחת ושיערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת א"ר אלעזר האוכל חלב בזמן הזה צריך שיכתוב לו שיעור שמא יבא בית דין אחר וירבה בשיעורין מאי ירבה בשיעורין אי נימא דמחייבי קרבן אכזית קטן והתניא [ב][3]אשר לא תעשינה בשגגה ואשם השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אין מביא קרבן על שגגתו אלא דלא מחייבי קרבן עד דאיכא כזית גדול ולמאי דסליק אדעתיה מעיקרא דמחייבי קרבן אכזית קטן מאי ירבה בשיעורין שמא ירבה בקרבנות מחמת שיעורין א"ר יוחנן [ג]שיעורין ועונשין הלכה למשה מסיני עונשין מכתב כתיבי אלא ה"ק [ז](אמר רבי יוחנן) [ג]שיעורים של עונשין הלכה למשה מסיני תניא נמי הכי שיעורין של עונשין הלכה למשה מסיני אחרים אומרים בית דינו של יעבץ תיקנום והכתיב [ה][4]אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא שכחום וחזרו ויסדום: השותה מלא לוגמיו: אמר רב יהודה אמר שמואל [ד]לא מלא לוגמיו ממש אלא כל שאילו יסלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו והא אנן תנן מלא לוגמיו אימא כמלא לוגמיו מיתיבי כמה ישתה ויהא חייב בש"א רביעית ובה"א מלא לוגמיו רבי יהודה אומר משום ר"א כמלא לוגמיו רבי יהודה בן בתירא אומר כדי גמיעה מי עדיפא ממתניתין דאוקימנא כדי שיראה הכי נמי כדי שיראה אי הכי היינו ר"א איכא בינייהו מלא לוגמיו דחוק [ו]מתקיף לה רב הושעיא אם כן הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה אמר ליה

כי

רש"י

כל השיעורין. האמורין באוכלין: ששינה הכתוב. לקמן קמפרש ליה: וראיה לדבר. למה שאמרתי שלפי ששינה הכתוב במשמען שינו חכמים בשיעורן יש ראיה מיום הכפורים שאף בו שינו חכמים בשיעורן מפני ששינה בו הכתוב במשמעו: אשר לא תעונה. ולא כתיב אשר תאכל: מאי ראיה. למה לו להביא ראיה מאי אולמא דהאי מהאי [(א)] מה פורש ביום הכפורים במשנה להודיענו שהטעם משום דשינה הכתוב הוא יותר משלא פירשו התם בטומאה נמי חזינן דשינה הכתוב במשמעו ושינו חכמים בשיעורא: [(ב)] אי מהתם. מדשינה הכתוב בטומאה הוה אמינא אין שם שינוי הכתוב דאורחיה הוא למיכתב מכל האוכל אשר יאכל כי היכי דכתיב גבי משקה אשר ישתה קא משמע לן יום הכפורים דהתם ודאי שינה הכתוב במשמעו ושינו חכמים בשיעורן אמור מעתה את ששינו בטומאה נמי משום טעמא דשינה הכתוב הוא דאשר יאכל שינוי משמעו חשיב להו: מחוסר שחיטה. כשילא מתוך האוכל שנולד בו לאו אוכל מיקרי לענין טומאה לא הוא ולא אמו דהא מחסרי שחיטה: ואימא בן פקועה. שנמצא בתוך בהמה שנשחטה דקיימא לן (חולין דף עד.) שחיטת אמו מטהרתו: טעון קריעה. דתנן (שם) קורעו ומוציא את דמו: דבר יוכני. עוף גדול הוא כדאמרינן בבכורות (דף נז:) שטבעה ביצתו ששים כרכים: זוטר טובא לא גרסינן אלא ה"ג ואימר כביעותא דציפרתא: רבי אבהו דידיה אמר וכו'. פירש במשמעו של מקרא פירוש אחר שלא פירש בו ר' אלעזר רבו ואין להשיב עליו: האוכל חלב בזמן הזה וכו'. מפרש לה ואזיל: אי נימא דמחייבי קרבן אכזית קטן. והכי קאמר האוכל פחות מכזית בזמן הזה יכתוב כשיעור זה אכלתי שמא יבנה בית המקדש בימיו ויתחדש בית דין ותתחדש הלכה ויאמרו שחייב קרבן על כזית קטן ולקמן פריך א"כ ימעט בשיעורין מבעי ליה: והתניא וכו'. כלומר וכי אתי ב"ד ומחדש הלכה מי מחייב האי דאכל קודם שנתחדשה הלכה והא האידנא לאו שב מידיעתו הוא דאי נמי הוה ידע דחלב הוא הוה אכיל ליה דהא השתא קים לן (ברכות דף לט.) דלא חייבה תורה אלא על כזית איגורי שהוא כזית בינוני: אשר לא תעשינה. משמע שאילו ידע לא עשה אבל בשגגה עשה ואשם: אלא דלא מחייבי קרבן עד דאיכא כזית גדול. והכי קאמר האוכל כזית בינוני אל יכתוב מחוייבני חטאת אלא יכתוב כזית בינוני אכלתי שמא יבא בית דין ויפטרנו מקרבן ונמצא מביא חולין לעזרה: ה"ג עונשין מיכתב כתיבי אלא הכי קאמר שיעורין של עונשין וכו'. שיעורי עונשין שעל ידן הוא ענוש הלכה למשה מסיני באיזה שיעור הוא ענוש: יעבץ. הוא עתניאל בן קנז: כמה ישתה. מדבית הלל קפריך: הכי גרסינן איכא בינייהו כמלא לוגמיו דחוק. לבית הלל בעינן כדי שיסלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו בריוח ולרבי אליעזר כמלא לוגמיו דחוק: אם כן. דלבית הלל מיחייב בכדי שיסלקנו וכו' הוה ליה בציר מרביעית והויא לה מקולי בית שמאי וליתנייה במסכת עדיות גבי קולי בית שמאי שכולן שנויות שם:

תוספות

עונשין מיכתב כתיבי. ה"ג רש"י אבל בספרים היה כתוב שיעורין מיכתב כתיבי פירוש מדר' חנן ארץ חטה ושעורה ואמר בפ"ק דסוכה (דף ה:) כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר ומשני שיעורין של עונשין והדין עמו דל"ג ליה חדא דמאי משני שיעורין של עונשין דמכל מקום אכתי תיקשי לך שיעורין של עונשין מיכתב כתיבי ועוד בכל דוכתא דפריך הכי בפרק קמא דסוכה (שם) ודעירובין (ד' ד.) מייתי כל מילתא דרבי חנן והכא לא מייתי לה ועוד אמאי לא משני הכא כדמשני התם קרא אסמכתא בעלמא ועוד ליפרוך נמי עונשין מיכתב כתיבי אלא שמע מינה דהכי פריך עונשין מיכתב כתיבי אבל משיעורא לא פריך דסמיך אשינויא דשנינן התם[ז]: הכי נמי כמלא לוגמיו. הא דאמר פרק חלון (עירובין דף עט:) המקדש אם טעם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא אור"ת דהתם נמי כמלא לוגמיו וטעם הוי דבעינן יתובי דעתא דאי מלא לוגמיו ממש קאמר אם כן הוי טפי מרביעית כדמוכח הכא כי מוקי לה כמלא לוגמיו אז פריך אם כן הוה ליה מקולי בית שמאי אבל מעיקרא דקאמר מלא לוגמיו לא קשיא ליה א"כ היכי בעינן כולי האי והאמר בפרק ערבי פסחים (פסחים דף קח:) דד' כוסות שיעורן ברביעית וכוס של קידוש אחד מהם וא"כ היכי נפיק ידי קידוש כיון דבעי טעימה מלא לוגמיו ועוד אי סלקא דעתך מלא לוגמיו אם כן הוה טפי מייתובי דעתא דייתובי דעתא הוי כמלא לוגמיו ואמאי שיערו בכל חד וחד בדידיה בשלמא אי הוי בכמלא לוגמיו ניחא כדמשני בסמוך קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתא כל העולם טובא עוג מלך הבשן פורתא: [ח]ושיערו חכמי' זו ביצת תרנגול'. הקשה ר"ת דבפ' חלון (עירובין דף פ:) אמרינן דשתי סעודות דככר דעירוב י"ח גרוגרות הויין ובפרק כיצד משתתפין (שם דף פב:) תנן רבי שמעון אומר שתי ידות לככר משלש לקב דהיינו שתי סעודות שהם ה' ביצים ושליש ביצה שהככר הוא ח' ביצים וכרבי שמעון קיימא לן דבכל דוכתא אמרינן כביצה לטמא טומאת אוכלין ולרבי שמעון עולה השיעור לכביצה אבל לשאר תנאי אינו כן ואכולהו תנאי קאי חאי חאי חליה לטמא טומאת אוכלין כדמוכח סוגיא התם וכשתחלק י"ח גרוגרות לחמש ביצים ושליש דזה וזה שתי סעודות תמצא לכל ביצה ג' גרוגרות ושליש שמינית של גרוגרת דבה' ביצים ושליש ביצה יש ט"ז שליש ביצים ועולה לכל שליש ביצה גרוגרת אחת ושמינית וגרוגרת

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פי"ד מהלכות מאכלות אסורות הל' א סמג לאוין קמו וקמט:
לח ב מיי' פ"ד מהלכות טומאת אוכלין הל' א:
לט ג מיי' פי"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה ג:
מ ד מיי' פ"ב מהלכות שביתת עשור הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן תרעב סעיף יג וסי' תריב סעיף ט [וסימן רעא סעיף יג]:

מוסף רש"י

תפסת מרובה לא תפסת. כל מקום שתמצא שני דרכים אחד תופס מרובה ואחד תופס מועט, טוב לך לתפוס את המועט, שאפילו היה לך לתפוס את המרובה ותתפוס את המועט תפיסתך תפיסה, שיש בכלל המרובה המועט, אבל אם תתפוס המרובה והיה לך לתפוס המועט נמצאת שתפסת שלא כדת (חגיגה יז. וכעי"ז ערכין ד: וער' חולין קלח. הובא במוסף רש"י ר"ה ד:). אשר לא תעשינה בשגגה ואשם. וסמיך ליה או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא קרבנו, דמשמע אשר לא תעשינה אם היה יודע שהוא אסור, ושגגה היתה לו ומעת ואשם הוא יביא (חולין ה.). השב מידיעתו. הפורש ונבדל מתחלה ואין עובר אם היה יודע שהוא אסור, וכתו"כ גרס היושב, שאם היה יודע שהוא חלב היה יושב ומבטל מעבירה זו (שם) ומומר לא שב מידיעתו הוא לפיכך אינו מביא קרבן על שגגתו (הוריות ב.). שיעורין. שנתנו חכמים לכל דבר, כגון כזית דם חלב פיגול ונותר וכזית מן המת שמטמא באהל ואלף שיעורין (עירובין ד.) או: כגון כזית לכל אכילת איסור וככותבת ליום הכפורים (סוכה ה:).

רבינו חננאל

תניא רבי אומר כל איסורין שבתורה בכזית חוץ מטומאת אוכלין שהרי שינה הכתוב במשמען ושינו חכמים בשיעורן, וראיה לדבר יום הכפורים ששינה הכתוב במשמעו דלא כתיב לא תאכל ביום הכפורים אלא לא תעונה, ובמקום שהיה לו לכתוב כי כל הנפש אשר [תאכל, כתיב אשר] לא תעונה וגו', ושינו חכמים בשיעורן בכותבת. ומאי ראיה לדבר יום הכפורים, דאי לאו יום הכפורים הוה אמינא אורחיה דקרא הוא, אלא למדנו דבר זה מיום הכפורים. ומהו ששינה הכתוב בטומאת אוכלין, מדהוה ליה למיכתב כל אוכל שיבא עליו [מים] יטמא, וכתב אשר יאכל, שמעינן מינה דלא שינה בו אלא להוציאו מכשיעור שאר איסורין שבאכילה, כגון הנותר והפיגול והנבלה וכיוצא בהן. ודייקינן מדוקייה דקרא דכתיב מכל האוכל אשר יאכל אוכל הבא מחמת אוכל, ואיזה זה, זה ביצת תרנגולת כו'. פי' בן פקועה, בן בקועה כגון בהמה שנשחטה ובקעו כריסה ומצאו בתוכה ולד, כדתנן השוחט את הבהמה ומצא בה בן שמונה חי או מת או בן ט' מת, קורעו ומוציא את דמו. והא דר' אבהו עדיף מדר' אלעזר, דאמר אשר יאכל, אוכל שאתה יכול לאכלו בבת אחת, ואיזה זה ביצת תרנגולת, שיערו חכמים שאין בית הבליעה מחזקת יותר מביצת תרנגולת. א"ר אלעזר האוכל חלב בזמן הזה צריך לכתוב שיעורו שמא יבא בית דין אחר ויאמר דלא מיחייב עד איכא כזית גדול. אמר ר' [יוחנן] שיעורין של עונשין בכזית הילכתא למשה מסיני. תניא נמי הכי שיעורין של עונשין הלכה למשה מסיני. אחרים אומרים בית דינו של יעבץ תקנום. ומקשה אלה המצות כתיב, שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. ושנינן היו הלכה למשה מסיני ושכחום, וחזרו בית דינו של יעבץ ותקנום. השותה מלא לוגמיו חייב. אוקימנא למתני' מלא לוגמיו, כל שאילו יסלקם לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו, ותני מתני' כמלא לוגמיו. ואותבינן עלה כמה ישתה ויהא חייב, בית שמאי אומרים רביעית ובית הלל אומרים מלא לוגמיו. ושנינן תני [כ]מלא לוגמיו.

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הל"א סמג לאוין סט טוש"ע או"ח סי' תריב סעיף ט:

מב ב מיי' פ"ח מהל' אבות הטומאות הלכה י:

מג ג ד מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הלכה ז סמג לאוין סט טוש"ע או"ח סי' תריב סעיף ג:

מד ה [מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

מה ו ז מיי' פ"י מהל' תרומות הל' ח:

מוסף רש"י

ציר שעל גבי ירק. משקה היוצא מן הירק, צ"ל ציר ממש שהיו מטבילין מאכלן בציר, מצטרף לככותבת. ואע"ג דלא קריש, כיון דבהדי אוכלא מיתכל אוכל הוא (חולין קכ.). האוכל אכילה גסה ביוה"כ פטור. דלא עבר על אשר לא תעונה, שאף זה עינוי הוא, שמזיק את עצמו (יבמות מ.). כי יאכל פרט למזיק. תרומה של כהן, אפילו בשוגג, שאינו משלם חומש אלא קרן כשאר מזיק (פסחים לב:) שאם שפך אוכלין או משקין של תרומה ולא נהנה מהן שאינו חייב (מעילה יט.).

רבינו חננאל

ואסיקנא כי איתשיל בעוג מלך הבשן איתשיל, דמלא לוגמיו יתר מרביעית, דהוה ליה בית הילל לקולא. ואקשינן מאי שנא אכילה דכולי עלמא בשיעורא חדא ככותבת, ובשתיה שיעורא דכל חד וחד כמלא לוגמיו דידיה. ושנינן קים להו לרבנן דבשתיה דכל חד וחד לא מיתביה דעתיה אלא כמלא לוגמא דידיה, אבל בדחבריה לא, ובאכילה ככותבת כולי עלמא מייתבא דעתייהו. מיהו לכולי עלמא טובא, לעוג מלך הבשן פורתא. בשר שמן ככותבת טובא, לולבי גפנים ככותבת פורתא. פי' פרס חצי חלה שהיא כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה בכחצי פרס. כלומר, אם אכל מעט לחם טמא ומעט בשר טמא, אם יש בשניהם שיעור חצי פרס מטמא גופו מלוכל תרומה ועל זה התקיף רבינא אם שהה מתחילת אכילתו נותר או פיגול שאיכלו כזית ואכל מעט מעט עד שהשלימו לכזית בשיעור פרס, ניצטרפו כל האכילות וחייב, ואם שהה יותר מזה אין מצטרפין אלא בטל המיעוט במיעוט, ואכילת אוכלין טמאין חצי פרס מעט מעט כשיעור שהיית אכילת פרס מצטרפין וטמא הגוף, והא הוא [שיעור] שיהיה יותר מזה בטלו האוכלין, וכי שיעור אחד לכזית שיעור אחר לחצי פרס. ופריק ליה רב פפא הנח לטומאת גויות דמדרבנן היא לפיכך מקילין בה, והאי קרא דכתיב אל תטמאו בהם ונטמתם בם, מיכן לטומאת גויות מן התורה, טומאת גויות מדרבנן היא וקרא אסמכתא בעלמא. אמר רב פפא אומצא ומלחא בעלמא דלאו אכילה, מצטרפין לככותבת, ע"ג דמלחא לבדה לאו מאכל הוא, כיון דאורחא דאינשי מיכל אומצא במלחא מצטרף. וכל שכן שאר אוכלין שמצטרפין. ואם אכל ממיני מאכל הרבה מעט מעט עד שהשלים לככותבת חייב. וכן ציר שעל גבי ירק מצטרף, מהו דתימא משקה הוא, קמ"ל כל אכשורי אוכלא אוכלא הוא. אבל אכל אכילה גסה ביום הכפורים דהוא מצטער ממה שאכל הרבה ומוסיף על מנהגו פטור, מאי טעמא אשר לא תעונה כתיב, וזה אכילתו עינוי הוא. איש כי יאכל פרט למזיק, כגון

תוספות

וגרוגרת גדולה מכזית כדמוכח בר"פ המצניע (שבת דף צא.) כדפרשינן לעיל וא"כ היכי אמרינן בכריתות פרק אמרו לו (דף יד:) גבי יש אוכל אכילה אחת דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים ואור"י דנהי דקיימא לן כר' שמעון בהא דכביצה לטמא טומאת אוכלין בשתי סעודות דעירוב לא קיימא לן כוותיה אלא או כר' מאיר או כרבי יהודה כדמוכח התם דרב יוסף ורבא כרבי מאיר קיימי ואינהו נמי מודו דכביצה לטמא טומאת אוכלין כרבי שמעון דחציה לבית המנוגע וחצי חציה לפסול גויה וחצי חצי חציה לטומאת אוכלים לאו ארבי מאיר ור' יהודה קאי אלא ארבי שמעון וארבי יוחנן קאי שהזכירו שיעור הככר תדע דהא קתני התם בברייתא בגמרא כמה שיעור חצי פרס שתי ביצי' חסר קימעא דברי ר' יהודה ש"מ דקאי בשיטתיה דר' שמעון דקאמר חצי חציה לפסול הגויה בשתי ביצים ור"ת תירץ בע"א וזה לשונו דגרוגרות בלא גרעינין קאמר הכא ונמעכות ונדרסות טפי ונוחים להשימן בבית הבליעה וזיתים יש בהם גרעינין וקשין הן ועגולין ואינן נדבקין בבית הבליעה ולכך הוי שיעור ב' זיתים קשין כשיעור ג' גרוגרות ועוד דרכין ונוחין לאכול וכותבת הגסה עדיפא מכזית וגרוגרו' ובצירא מכביצה (וכו') ולא נהירא לר"י דגרוגרות אין בהן גרעין שהם תאנים שנדרסו והסיא דכריתות (דף יד.) נמי דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים בבשר איירי דלא שייך ביה גרעין וקשה ועגולין:

וחצי פרס בכדי אכילת פרס. תימה לריב"א בפ"ק דשבת (דף יד.) מפרש טעמא דפסול גוויה משום דזימנין דאכיל אוכלין טמאין ושדי משקה דתרומה לפומיה ומטמא להו וא"כ בכביצה ליפסל גופיה כיון דאית בהן שיעור לטמא טומאת אוכלין ז) ותירץ כיון דגזרי משום דילמא שדי משקה תרומה לפומיה וקים להו לרבנן דבציר מאכילת שתי ביצים אין אדם צמא לשתות והוא בעצמו הקשה לדבריו שותה משקין טמאין אמאי אינו טמא עד שישתה רביעית כדאיתא פ' קדשי מזבח במסכת מעילה (דף יז:) הא משקה מטמא אחרים במשהו כדמוכח בפ"ק דפסחים (דף יד.) ובברכות פרק אלו דברים (דף נב.) מיהו לפר"ת שפירש דמדאורייתא לא מטמאו אלא ברביעית ומדרבנן הוא דגזור במשהו ניחא דלא רצו לגזור אלא במשקין דמטמו מדאורייתא ור"ת פי' דשתי גזירות הוו דמעיקרא גזר בשתי ביצים דנפסל גופיה מלאכול בתרומה אבל מותר ליגע וכן משמע לישנא דפסול גויה ולאו טעמא דמפרש פ"ק דשבת (דף יד.) אלא מטעם אחרינא כמו דאמרי כיון דהאוכל אוכלין טמאין מותר לאכול בתרומה אף על גב דנגעי בהדי דידי בתוך הגוף ואתי למימר מה לי דנגעי בגופו מה לי בתוך ואתי למישרי להגיע תרומה לאוכלים טמאין וא"ת א"כ בכביצה לגזור ויש לומר משום דכי אכיל כביצה אין נכנס למעיו כביצה שא"א שלא ישהא קצת בין השיניים והחניכיים וכיון דאפיקת' מכביצה אוקמה אשתי ביצים אבל משקין סגי ברביעית שאינן נשארים בין החניכיים והשיניים ור"י הוסיף על דבריו טעמא לשתי ביצים כיון דאפיקתיה מכביצה אוקמה אחצי שיעור פרס סעודה דבית המנוגע למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כדמשמע בפרק כיצד משתתפין (עירובין דף פג.) והיא גזירה דשתי ביצים גזירה קדמונית היתה קודם י"ח דבר טובא תדע דהוה ס"ד הכא דהיא דאורייתא דפריך מונטמתם בם מיכן לפסול גויה מן התורה ואי לא גזור אלא בי"ח דבר במאי טעי והא י"ח דבר ידועים לכל ופשט איסורן כדאיתא בפרק אין מעמידין (ע"ז דף לו.) ועוד א"כ חסר להו מי"ח דבר לדברי המקשה ובי"ח דבר גזרו בתר הכי האוכל אוכל ראשון וכו' אפי' בכביצה ומטעמא דהתם אפילו ליגע בתרומה נפסל גופו: כל

גמרא

כי אתשיל בעוג מלך הבשן אתשיל דהוו ליה בית שמאי לחומרא מתקיף לה ר' זירא מ"ש אכילה דכל חד וחד בככותבת ומ"ש שתיה דכל חד וחד אבדידיה א"ל אביי (א) קים להו לרבנן בככותבת דבהכי מיתבא דעתיה בציר מהכי לא מיתבא בשתיה בדידיה מיתבא דעתיה בדחבריה לא מיתבא דעתיה מתקיף לה רבי זירא וכל העולם כולו בככותבת ועוג מלך הבשן בככותבת א"ל אביי קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה בציר מהכי לא מיתבא דעתיה מיהו כולי עלמא טובא ועוג מלך הבשן פורתא מתקיף לה רבי זירא בשר שמן בככותבת ולולבי גפנים בככותבת א"ל אביי קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה בציר מהכי לא מיתבא דעתיה מיהו בשר שמן טובא לולבי גפנים פורתא מתקיף לה רבא כזית בכדי אכילת פרס וכותבת בכדי אכילת פרס א"ל אביי קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה בטפי מהכי לא מיתבא דעתיה מתקיף לה רבא א)(בכותבת) בכדי אכילת פרס (ב) חצי פרס בכדי אכילת פרס א"ל רב פפא בהנח לטומאת גוויה דלאו דאורייתא היא ומי אמר רב פפא הכי והכתיב 1ולא תטמאו בהם ונטמתם בם וא"ר פפא מכאן שטומאת גוויה דאורייתא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא: כל האוכלין: א"ר פפא גאכל אומצא ומילחא מצטרף ואע"ג דלאו אכילה היא כיון דאכלי אינשי מצטרפין אמר ריש לקיש ג)דציר שעל גבי ירק מצטרף לככותבת ביוה"כ פשיטא מהו דתימא משקה הוא קמ"ל כל אכשורי אוכלא אוכלא הוא אמר ריש לקיש ג)ההאוכל ואכילה גסה ביוה"כ פטור מ"ט 2אשר לא תעונה כתיב פרט למזיק א"ר ירמיה אמר ר"ל וזר שאכל תרומה אכילה גסה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש 3כי יאכל ה)פרט למזיק אמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן יזר שבוסס

רש"י

כי איתשיל. בבי מדרשא הך דלעיל כמה ישתה ויהא חייב לענין עוג מלך הבשן כלומר לענין אדם כענקים איתשיל והוו להו בית שמאי לחומרא דמחייבי ברביעית: **כזית בכדי אכילת פרס.** קים לן (כריתות דף יב:) בכל אותן איסורין ששיעורן בכזית שאם שהה בין תחילת אכילת השיעור לגמר אכילתו יותר מכדי אכילת פרס אין מצטרף עד שיאכל כל השיעור בתוך כדי שהיית סעודה והיא אכילת חצי ככר ששיערו בו את העירוב שהוא מזון ב' סעודות כדתנן ו) חציה לבית המנוגע שתלה הכתוב שהייתו לטמא בגדים כשיעור אכילה: **ככותבת בכדי אכילת פרס.** בתמיה יום הכפורים ששיעור אכילתו בככותבת אף הוא שיעורו (ג) צירוף אכילתו בכדי אכילת פרס ואם שהה יותר מכאן אין מצטרף ופטור והא כיון דשיעורו גדול בעי שהיי' טפי לצירוף אכילתו והשתא קולא דפטרי ליה: **בטפי מהכי.** אם שהה יותר מיכן לא מייתבא דעתיה ויוה"כ ביישוב הדעת תליא מילתא דכתיב אשר לא תעונה (ויקרא כג): **חצי פרס.** ששיעורו לפסול את הגויה לאוכל אוכלין טמאין חצי פרס נפסל גופו מלאכול בתרומה וחצי פרס שיעור גדול הוא כשתי ביצים שוחקות כדאמרי' בעירובין (דף פג.) ואף ביה משוינן שהיית צירופו בכדי אכילת פרס ותו לא (ד) כיון דשיעורא רבה הוא בטפי מהכי ליצטרף: **הנח לטומאת גויה דלאו דאורייתא.** ואקילו רבנן בה: **ולא תטמאו בהם.** גבי אכילה כתיב אל תשקצו את נפשותיכם דהיינו אכילה ולא תטמאו בהם לא זו היא אזהרת טומאה שהרי ס) אין ישראל מוזהרין מליטמא דכתיב אמור אל הכהנים וגו' (ויקרא כא) כהנים מוזהרין ואין ישראל מוזהרין אלא אזהרת אכילתן (ה) וכתיב ונטמתם בם משמע שעל ידי אכילתן תטמאו: **מכאן לטומאת גויה.** על ידי אוכלין טמאין דאורייתא: **מדרבנן.** דקרא לאו לטומאה אתא שאין לך דבר מטמא אדם על ידי אכילה אלא נבלת עוף טהור: **אלא אסמכתא בעלמא.** ועיקר קרא דרשינן בפרק אמר להם הממונה (לעיל דף לט.) אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה: **אומצא ומילחא.** שעליה: **אכשורי אוכלא.** משקה הבא למתק את האוכל אוכלא הוא: **אכילה גסה.** שאכל לילי יום הכפורים על השבע שהיה שבע מסעודה שהפסיק בה וכל מה שאכל מששיכה אכילה גסה היתה ושלא להנאה: **פרט למזיק.** לזה שאינו מבטל ממנו שום עינוי על ידי אכילה זו אלא מזיק הוא את האוכלין ואת עצמו: **זר שאכל תרומה.** בשוגג שחייבו הכתוב תשלומי קרן וחומש פטור אם אכלה על השבע: **פרט למזיק.** את התרומה: שכוסס

מסורת הש"ס

א) [נ"ל כזית וכ"ג הערוך בערך גויה א'], ב) חולין קכ., ג) יבמות מ., ד) [עי' תוס' יבמות מ. ד"ה אכילה ותוס' ב"ק קי. ד"ה אכילה ותוס' מיר כג. ד"ה פסח ותוס' פסחים קז: ד"ה דילמא], ה) [פסחים לב: ב"מ נג: מעילה יט.], ו) [עירובין פב:], ז) [עי' מבואר יותר בתוס' סוטה ל. ד"ה הא וכו' ספר הישר וכו'],

תורה אור השלם

1. אַל תְּשַׁקְּצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם: ויקרא יא מג

2. כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ: ויקרא כג כט

3. וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ: ויקרא כב יד

גליון הש"ס

גמ' מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. עי' חולין לד ע"ב תוס' ד"ה והשלישי: רש"י ד"ה ולא תטמאו כו' אין ישראל מוזהרים מליטמא. תמוה לי הא גם כהנים אין מוזהרים בפ' אמור רק בטומאת מת ולא בשרץ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה אביי באכילה קים להו לרבנן: (ב) שם בככותבת בכדי אכילת פרס וחצי פרס בכדי: (ג) רש"י ד"ה ככותבת כו' אף הוא שיעורו לצירוף אכילתו כו' והשתא קולא הוי דפטרי ליה: (ד) ד"ה חצי פרס כו' בכדי אכילת פרס ותו לא וכיון דשיעורא: (ה) ד"ה ולא תטמאו כו' אלא אזהרת אכילתן הוא וכתי' ונטמתם:

תום' ישנים

ועוד מאי שנא דלא מייתי לה לכולה מילתא דר' חנין כמו שמביא בריש עירובין ובפרק קמא דסוכה. ואני ראיתי לומר דלא קשיא מידי דבברכות משמע דאיכא מאורא דלית ליה דהוו מדאורייתא לרבי חנין דקאמר התם רבי יצחק כל המוקדם בפסוק זה [מוקדם לברכה, ופליגא דרבי חנין דא"ר חנין כל הפסוק הזה] לשיעורין נאמר כו' ואידך ומיסברא שיעורין מי כתיבי, משמע לדרבי חנין מיהא הוו מן התורה, והא דפריך שיעורין מיכתב כתיבי הוא הדין דהוה מצי למיפרך מעשון אלא לרבותא נקטיה, והא דלא מסיים מילתיה דר' חנין, כיוצא בזה מצינו בהערל [יבמות עב. א] דמייתי התם מילתא דר' יצחק דרנו ואינו מקפיד (עליהם) [עליו] כו' ואינו מביא כולה. ואין רבינו מודה, דודאי כולי עלמא אית להו דשיעורין לא כתיבי, ומ"מ קאמר בברכות דכיון דלסמוכינהו אקרא אין לנו ללמוד משם שנכתבו כסדר המוקדם בפסוק מוקדם לברכה. אם כן הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. אבל אי הוה מלא לוגמיו ממש אז אולי ב"ש לחומרא דהוי יותר מרביעית. ומכאן יש ללמוד דהא דאמרינן בפסחים בפרק בתרא [קז.] גבי קידוש ואם טעם מלא לוגמיו יצא, הייתו (דמלא) [כמלא] לוגמיו, דכסוס של ברכה אין צריך אלא רביעית כדאמרינן בשבת בפ' המוציא [עו, ב]. ע"כ מעמוד קודם

א) נראה דחסר כאן איזה תיבות ואולי דר"ל דבככר הזה פליגי תנאי בעירובין דף פב ע"ב ע"ש.

מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. מכאן היה מביא רבינו יעקב ראיה דגזרת גוויה לאו זה גזירה דהאוכל אוכל ראשון די"ח דבר דפ"ק דשבת [יד, א] (מטעמי) [מדעתי] תלמודא למימר הכא שהיה מן התורה וגזרה די"ח דבר ודאי לא הוי כי אם דרבנן. ועוד האוכל שה ברכה בשבת ובפ"ק דעירובין ובפרק כיצד משתתפין [פב, ב]. קמ"ל כל אכשורי אוכלא אוכלא הוא. ואע"ג לענין שאר דברים משקה הוא כדאמרינן בפרק ערבי פסחים [קטו, א] שטיבולו במשקה צריך נטילת ידים, פי' שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה [פרה פ"ח מ"ז] ומשמע אפילו ליר ומוריים, מ"מ לענין יום הכפורים כל דבר אכילה אוכלא הוא.

האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור. והא דאמרינן בנזיר [כג, א] והוריות [י, ב] גבי שני בני אדם שצלו פסחיהן אחד אכלו לשם מצוה, וזה שאכלו לשם אכילה גסה ואחד אכלו לשם אכילה גסה ופושעים יכשלו בם, א"ל ר"ל רשע קרית ליה, נהי דלא עביד מצוה מן המובחר מצוה מיהא עביד, אלמא אכילה גסה שמה אכילה. ואומר רבינו שיש חילוק באכילות שיש אכילה גסה מאד שקץ לאכול ויש לך שאינה גסה כל כך. מ"ר.